

**Добровольська Елла**

к.е.н., доцент кафедри економіки,  
підприємництва, торгівлі і біржової діяльності

**Будняк Любов**

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту  
Подільський державний аграрно-технічний університет,  
м. Кам'янець-Подільський, Україна

## **ВАЖЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ РИНКОВОГО ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ І РОЗВИТКУ ПІДКОМПЛЕКСУ**

Виробництво сільськогосподарської продукції характеризується високим ризиком, тому основна задача регулювання розвитку АПК – підтримка виробника як найменш захищеного суб'єкта у всій структурі продовольчого ринку. В аграрному секторі державне регулювання виявляється не лише у вигляді традиційних інструментів грошової політики, фінансово-кредитного механізму, виділення дотацій, субсидій, але й означає збереження інституту державних ресурсів продовольства і сільськогосподарської сировини.

Захист внутрішнього ринку і вирівнювання умов виробництва – необхідні компоненти економічної політики багатьох розвинених країн [1]. Усі вони захищають товаровиробників за допомогою інструментів державного регулювання: тарифів, компенсаційних зборів, акцизів, податків і податкових обмежень, квотами і адміністративним регулюванням ціноутворення (насамперед шляхом встановлення інтервенційних цін).

Інструменти державного регулювання розвитку буряково-цукрового підкомплексу АПК повинні застосовуватися у сукупності. Обмеження імпорту без контролю внутрішнього виробництва не створить сприятливої ситуації, а позитивні результати квотування виробництва при відсутності обмежень на ввезення іноземних товарів будуть зведені нанівець неконтрольованим потоком продукції, що ввозиться. Теоретично держава може відмовитись від виробництва продовольства і зосередитись на ввозі товарів в необхідному обсязі. Проте це поставить країну в залеж-

ність від іноземних постачальників, кон'юнктури світового ринку, спричинятиме загострення соціальних проблем.

Державне регулювання агропромислового комплексу слід розглядати як умову функціонування ефективних ринкових відносин. Воно здійснюється з метою:

- гарантованого забезпечення населення країни продовольством вітчизняного виробництва;
- створення умов для розвитку агропромислового виробництва;
- захисту національного товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринку.

В основі розвитку регіональних агропромислових комплексів передбачається чітке розмежування функцій державного регулювання на державному і регіональному рівнях [2, с. 179-180].

Аналіз регіонального розвитку сільського господарства в умовах економіки перехідного періоду показує, що, не дивлячись на окремі зміни регіональної економічної політики, в цілому відсутня науково-обґрунтована цілісна концепція економічного розвитку регіонального АПК. За думкою В.А. Радченко її побудова можлива в такій постановці:

- оцінка інституційних перетворень в сільськогосподарському виробництві (приватна власність на землю, реорганізація сільськогосподарських підприємств, нові принципи кооперування, економічне обґрунтування ціни як результату ринкового обігу);
- обґрунтування нових функцій і завдань органів управління з реорганізацією сільськогосподарських підприємств і проведення загальної реформи в регіонах, формування вільних оптових ринків для незалежних товаровиробників;
- посилення соціального аспекту в діяльності органу управління регіональним АПК в період здійснення земельної реформи;
- трансформація виробничо-адміністративних методів регіонального управління в систему економічного регулювання, моніторингу і консультаційної підтримки сільськогосподарських підприємств;

- розробка практичних рекомендацій з модернізації і удосконалення системи державного регулювання АПК на регіональному рівні;
- зміна наукової парадигми економічного мислення, тобто перехід від представлення економіки як єдиного «індустріально-технологічного аграрного комплексу», що керується державним центром, до розгляду її як сукупності юридично і економічно дієздатних суб'єктів господарювання;
- всебічна підтримка і проведення заходів по фінансуванню і організації консультаційних служб;
- непряме економічне регулювання (податкові збори, система гарантованих цін, стимулювання формування нових ринків);
- ініціювання і підтримка інновацій в сільськогосподарських підприємствах, спрямованих на підвищення продуктивності праці, забезпечення вимог екологічного характеру, створення нових робочих місць;
- цільове фінансування наукових досліджень в АПК [3].

Механізм регіонального регулювання представлений системою форм, методів і прийомів впливу на процес розширеного відтворення з метою забезпечення порядку та узгодженого економічного і соціального розвитку всіх розташованих в регіоні суб'єктів. Методи регіонального регулювання можна розподілити на економічні (прогнозування, моделювання, регіональні програми), адміністративні (рішення і постанови регіональних органів влади) та адміністративно-економічні (контроль над цінами, інвестиціями, доходами, зайнятістю).

Підвищувати ефективність регулювання економічних відносин в АПК регіонального рівня можна на основі системного дослідження всієї сукупності факторів, що впливають на функціонування господарюючих суб'єктів. Реалізація концепції регіонального регулювання передбачає поетапне вирішення таких завдань прогнозування обсягів виробництва продовольства і сільськогосподарської сировини регіону та аналіз зміни цін при міжрегіональних закупівлях продукції.

Сьогодні більша частина доходу, створеного в сільському господарстві, стягується в бюджет цінovими і неціновими способами, в той же час в сільське господарство спрямовуються незначні потоки грошових коштів. Це веде до зайвого бюрократичного перерозподілу грошових ресурсів. Для ліквідації негативних моментів в русі фінансів необхідно пов'язати пільгове оподаткування із селективною підтримкою сільгоспвиробників. Необхідно впорядкувати і поставити на об'єктивну основу субсидування підприємств АПК за рахунок державного і місцевого бюджетів. Виплата дотацій повинна відбутися, насамперед, господарствам з високою економічною ефективністю.

Критеріями ефективності селективної підтримки є рентабельність, продуктивність використання ресурсного потенціалу. В середині регіону можлива диференціація ставок дотацій та їх індексація з урахуванням інфляції. Позитивних результатів можливо досягти при державному регулюванні цін на основні види матеріально-технічних ресурсів, насамперед через економічні санкції за перевищення і стимули за зниження рівня цих цін. Значне місце має зайняти розширення застосування лізингу і субсидій для товаровиробників на науково-технічну продукцію і придбання сучасної техніки і добрив та встановлення для торгово-посередницьких і сервісних підприємств і організацій граничних націнок на основні види промислової продукції. Рівень доходності будь-яких сервісних підприємств не повинен перевищувати аналогічні показники сільськогосподарських підприємств, що ними обслуговуються.

Агропромислове виробництво характеризується великою чисельністю учасників, сумісна діяльність яких має низьку ефективність. Сьогодні, в період становлення ринкової економіки, виникає необхідність у формуванні координуючих органів, які, з одного боку, захищають інтереси підприємств галузі, а з іншого – контролюють виконання товаровиробниками своїх зобов'язань перед партнерами. Отже, інтеграційні процеси при розробці механізмів регулювання АПК виступають в ролі основи підтримки стабільності розвитку аграрного виробництва і посилення контролю над ринковою ситуацією в країні [4].

Регіональна агропромислова інтеграція являє собою процес удосконалення організаційно-виробничих структур і економічних взаємовідносин, заснований на об'єднанні в межах регіону сільськогосподарського, промислового та інших видів виробництва і доведення продукції сільського господарства до споживача в товарному вигляді. Основне завдання інтеграції – стабілізувати ринкове середовище і поліпшити результати господарювання. Агропромислова інтеграція виступає як поєднання системи сільськогосподарських підприємств з переробними, торговими, науково-дослідними та обслуговуючими підприємствами, організаціями і створення агропромислових корпорацій, холдингових компаній, промислово-фінансових груп. Ключовими факторами інтеграційного процесу повинні стати фінансові компанії, які, по суті, виконують функції уповноважених комерційних банків, надаючи кредити, позики, страхові і лізингові послуги, керуючи пакетами цінних паперів. Зарубіжний досвід свідчить, що входження банків до складу фінансово-промислових груп веде до здешевлення кредитів для їх учасників і таким чином забезпечує активізацію інвестиційних та інтеграційних процесів.

За думкою В.Є. Демент'єва, фінансово-промислові групи в процесі фінансової стабілізації здатні суттєво вплинути на інвестиційну ситуацію в економіці. Інвестиції в реальне виробництво – одна з передумов економічного піднесення. Можливості зниження процентних ставок по кредитах за допомогою макроекономічних заходів досить обмежені, вони придушують гіперінфляцію, але не можуть нейтралізувати вплив на динаміку цін з боку виробництва. Створення ФАПГ, які забезпечують локальне зниження процентних ставок, стимулюватиме інвестиційну активність та структурні зміни. Інтеграція підприємств в ФАПГ сприятиме переводу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку [5].

Галузева інтеграція на регіональному рівні має переваги, що сприяють зростанню конкурентоздатності продукції, а саме:

- підприємства, пов'язані вертикальною інтеграцією, мають гарантії постачання насіння, сировини і кормів як відходів виробництва;

– у галузевих об'єднаннях знижуються ризики при диверсифікації діяльності;

– фінансово-агропромислові об'єднання сприяють захисту своїх інтересів на ринку.

Регіональні галузеві об'єднання здатні забезпечити стабільність і сприятливі умови функціонування ринку за наявності певних прав виробників, а саме:

– надання на затвердження регулюючого органу рекомендацій за необхідними методами регулювання;

– розподіл загального розміру квоти між виробниками;

– одержання всієї необхідної інформації про діяльність організації-партнера.

На нашу думку, впровадження вищезгаданих заходів в практичну діяльність регіональних агропромислових комплексів, в тому числі і буряковоцукрових, сприятиме підвищенню економічної ефективності їх функціонування.

### **Список використаних джерел**

1. Добровольська Е.В. Роль державного регулювання у функціонуванні ринку цукру / Е.В. Добровольська, В.В. Бабанін // Зб. наук. праць ПДАТА. – 2004. – Вип. 12, т. 2. – С. 8-10.
2. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 214 с.
3. Радченко В.А. Приоритеты регионального управления сельским хозяйством / В.А. Радченко // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 1997. – № 11. – С. 21-22.
4. Петухова О. М. Кластеризація як можливість реалізації інноваційних стратегій : монографія / О. М. Петухова. – К. : НУХТ, 2012. – 263 с.
5. Дементьев В.Е. Инвестиционные и инновационные достоинства финансово-промышленных групп / В.Е. Дементьев // Экономика и математические методы. – 1996. – № 6. – С. 25-37.